

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

9. An Pater, aut Mater in necessitate constituti possint vendere filium, aut permutare, vel alio quocumque contractu filium alienare? Et quid, si filius sit conjugatus, emencipatus, Sacris Ordinibus ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

offerat, & alius pretium, nec utriusque possis subuenire, fas tibi erit illum praeponere, qui pretium iustum pro annona tibi ostendit, ei qui libertatem pro ea offert. vt doctè animaduertit Molina d. tom. 1. de iust. disp. 33 §. tertia conclusio, & de emptione, & venditione huiusmodi nulla etiam esse potest dubitatio, quòd sit iusta, modò iustum pro ea pretium offeratur, & detur.

6. Sunt etiam, vt dixi alij duo modi captiuitatis inducendae, vel cum vpus Nigitarum Rex aduersus alium iustum bellum habet, & multos captiuat illorum in quibus mortè etiam vita commutauit sub conditione seruitutis, vel cum Rex iuxta leges suas ob delicta aliqua supplicio mortis digna eos in captiuos accipit, vt vendat, ne occidat & de his processit doctrina tradita n. 15. vers. si vero, & n. 16. nam si rumor erat communiter per eas regiones spatium bellum fuisse iniustum, aut illos falsis criminibus impositis captiuos à Rege suo fuisse factos, & id tempore venditionis in communi hominum opinione erat, tunc etiam diximus, licet emi non possunt, & tenentur emptores eos dimittere, quia velint nolint ad id sese exposuerunt, quando cum eo dubio, & eo rumore emerunt. Et hæc omnia obseruat Fagundes, ubi supra.

7. Verum his non obstantibus, emptionem supradictorum mancipiorum ferè semper tanquam illicitam damnat Mercado de contr. lib. 5. c. 15. Garfias de Contr. par. 1. c. 17. Palacios de Controuer. lib. 2. cap. 8. & alij, Sed quando casus in facti contingentia occurrerit, ne deseras recognoscere Sanchez in Opus. tom. 1. lib. 1. c. 1. deb. 4. n. 10. & seq. cum Trullench in Decalog. tom. 3. lib. 7. cap. 2. dub. 3. n. 10.

RESOL. IX.

An Pater, aut Mater in necessitate constituti possint vendere filium, aut permutare, vel alio quocumque contractu filium alienare?

Et quid, si filius sit coniugatus, emancipatus, sacris Ordinibus initiatus, aut Clericus?

Et vtrum, si occurrat aequalis Patris necessitas cum nimia paupertate, & egestate, aut etiam maior, vt si in seruitutem sit redigendus, aut occidendus, vel mutilandus, nisi filium vendat, fas sit Patri filium vendere?

Et an in supradictis casibus, deueniente postea Patre in pinguiorem fortunam cogi possit, vt filium, quem ita vendidit, redimat? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 8.

Sup. hoc. in §. 1. Respondeo affirmatiuè cum Hurtado de iust. disp. 1. diff. 21. & alijs. Dico igitur quòd iure naturæ fas esset parentibus in graui sua necessitate filios vendere. Id quod exodi 21. etiam colligitur. Cum verò quondam, referente Couar. 3. var. resol. cap. 14. n. 4. lege Romuli licitum esset patribus ter vendere filios, si casu semel, atque iterum manumitteretur, idque etiam nulla parentes cogente necessitate, postea tamen iure Cæsareo. l. 1. & 2. C. de patribus, qui filios suos distraxerunt, sancitum est, vt non nisi nimia paupertate, & egestate parentes cogente, id liceat, alioquin sit alienatio nulla. Præterea, vt quocumque emptori iustum pretium offeratur pro filio, aut filia ita venditis, aut æquale aliud mancipium, is, qui ita fuit venditus, non solum maneat liber, sed etiam fiat ingenuus, ac si nunquam in seruitutem incidisset. Quod de venditione dicitur, intelligerem etiam de permutatione, aut quocumque alio contractu quo filius alienaretur, vt grauissimæ patris necessitati subueniretur. Meritò autem Couar. loco citato, cum multis alijs, quos citat affirmat, deueniente postea patre ad pinguiorem fortunam, cogi posse, vt filium quem ita vendidit, redimat. Facultas autem illa, filios in graui pa-

rentum necessitate vendendi, intelligatur, intermedium filij sub patria sunt potestate, factis verò filiis sui iuris, parentibus non licet, vt ait Gloss. leg. 2. Cod. de patr. qui filios suos distraxerunt, & habetur l. 8. tit. 17. par. 3. legum Castellæ, Affirmatque Arias Pinellus, ad rub. Cod. de bon. mater. par. 2. num. 23. Imò si filius esset coniugatus, esto de iure communi non debet egredieretur patriam potestatem, vt de huius Regiæ, & Castellæ iure egreditur, vendi non potest: quia id cederet in detrimentum vxoris, neque etiam hodie potest pater vendere filium ordinibus sacris initiatum, vt Couar. loco citato, ait: esto, ordo sacer cum non eximat à patria potestate. Præterea, qui filius de iure Cæsareo non est sub matris potestate, de eodem iure vendi non potest à matre, vt affirmat Gloss. citata, & cum ea Arias Pinellus loco citato. Dubium est, vtrum si occurrat æqualis patris necessitas, cum nimia paupertate, & egestate, aut etiam maior, vt si in seruitutem sit redigendus, aut occidendus, vel mutilandus, nisi filium vendat, fas sit Patri filium vendere. Glossa citata, quam Couar. loco citato, & alij sequuntur, negant, quoniam iniquum, l. 2. citata, solum concessit facultatem in casu nimie paupertatis, & egestatis. Placet tamen magis sententia Pinelli loco citato num. 27. contrarium affirmantis. Ea namque lex per epicheiram casus, in quibus par, aut maior est ratio, extendenda est, quoniam si eiusmodi euentus legi statim tunc occurrissent, illos proculdubio expressisset. Illud admemorim, legem secundam citatam, solum habere vim in locis, in quibus ius Cæsareum viget, vt de præcedentibus dicebamus. Quare, & in Æthiopia, & in alijs similibus locis, standum est iuri naturali, nisi forte eo in loco aliquod peculiare sit ea in parte Quò fit, vt in euentibus, in quibus iure naturali fas est patri, aut matri propter egestatem, aut aliam similem causam, filium vendere, si venditio fiat in loco vbi nullum est peculiare ius, venditio sit valida, vendituique maneat rere seruus. Neque verò illo priuilegio fungi poterit, scilicet reddito pretio competenti, aut mancipio aequali, restituitur libertati, sitque ingenuus, quòd lex illa in fauorem libertatis eorum, qui legi illi libere sunt, sit lata. Idem dic, si in eodem loco vendatur aliquis, qui extra illum locum subiectus est iuri Cæsareo, vt si aliquis nostratum apud Æthiopes necessitate compulsus suum illis filium vendat. Et hæc omnia docet etiam Molina de iust. tom. 1. trall. 3. disput. 33. cui ego addo Fagundes de iust. lib. 2. cap. 1. num. 9. vbi sic ait: Notat Pinellus ad rubricam, Cod. de bonis maternis, 22. à num. 20. communem esse Iuristarum opinionem, quam ipse etiam sequitur, in tali casu maximæ necessitatis, soli Patri, non matri permitti venditionem proli propter inbecillitatem matris, & consilij inopiam, quæ in feminis reperiri solet, & quòd Pater diligat prolem constantius, mater verò intensius: de iure tamen naturæ etiam matri competit prædicta venditio filiorum: notat etiam num. 23. vnanimiter sentire Doctores l. illam 2. Cod. de Patribus, qui filios suos distraxerunt, non procedere, quòd ad filios iam emancipatos, sed tantum quoad existentes sub patria potestate, quæ moderatio stando etiam in iure naturæ, videtur habere locum. Notat rutilus, num. 27. licet in dicta lege solum exprimat calumnia famis, & egestatis, si tamen detur alia similis, aut grauior necessitas, v. g. si Pater sit ab hostibus in seruitutem abducendus, aut occidendus, vel mutilandus, nisi vendito filio, vel filia se redimat, extendendam esse legis permissionem ad huiusmodi euentus, in quibus par, vel maior ratio militat. Ratio est, quia hoc non est pœna, quæ restringi debeat, sed est æquitas naturalis, qua filij ducente iure naturæ, tenentur concurrere parentibus à quibus totum esse, & substantiam acceperunt.

2 Notandum

2. Notandum est tamen hic cum Acacio Enkelio de Prileg. Parentum, & Liberum, Prileg. 29. n. 22. & aliis; Patrem non posse vendere filium Clericum.

RESOL. X.

An in extrema necessitate non solum Pater, sed etiam Mater possit vendere, aut donare, vel permutare filium? Et supponitur, quod homo liber vendi non potest. Ex p. 9. tit. 7. & Misc. 2. Ref. 27.

§. 1. Certum est, quod homo liber vendi non potest, etiam si referatur in tempus, quo iam fit servus. Ita prohibetur l. Sed Celsus, citata, & l. Si emptione, §. Omnium rerum, ff. De contrahenda emptione, & §. 1. Inst. de inuilib. stipulation. & l. 1. §. titulo 5. parit. §. Legatur Molina disp. 240. num. 21. & disp. 33; Quando autem l. Et liberi homin. ff. de contrahenda emptione, dicitur valere venditionem liberi hominis factam ignorantibus illum esse liberum; hoc dicitur ad effectum; quod venditor, qui liberum esse sciebat, tenetur emptori ad interesse, iuxta §. vltimum, Inst. de empt. & vend. Si autem venditor ignoranter vendidit, solum repetit emptor pretium. Ita Anton. Gomz tom. 2. variarum, c. 2. n. 50. Legatur Molina disp. 263. ad finem. In extrema tamen necessitate famis, potest filius vendi a patre, vt habetur in l. 2. C. de patribus, qui filios suos distraxerunt, & ita docent communiter Iurisperiti, & Theologi, vt Diezstilus de inst. lib. 2. r. 9. disp. 1. dub. 1. n. 85. & alij.

2. Difficultas est, an hæc potestas extendatur ad matrem? Casus est curiosus, & à paucis pertractatum inuenio. Negatiuum sententiam docet Petragius Acacius trat. de prilegiis parentum, & liberorum, prinil. 2. n. 18. qui citat Glossam, Baldum, Salycetum, & Azonem. Probari potest hæc opinio, primo: quia qui in potestate aliqui non habet illud vendere non potest: atqui in proposito casu famis, videlicet, & egestatis, permittitur patribus liberos distrahere: igitur in potestate liberos habere eos oportet. Iam verò matrem non habere in potestate liberos, expediti est iuris. Sequitur proinde, quod mater non possit liberos ex prædicta causa distrahere. Si transactio mater non potest liberos efficere seruos; multò minus potest venditione eos in statum seruilium deducere: atqui verum est prius, per l. Transactio 26. C. de transact. Igitur, nec mater liberos vendendo efficere potest seruos. Leges semper intelligi debent iuxta rubricam, sub qua ponuntur. Atqui rubrica, sub qua illa l. 2. collocata est, concepta est nominatim & expressè de patribus, qui liberos distraxerunt, non autem de parentibus: ergo prædicta l. 2. illi rubricæ subiecta, non de parentibus, sed de patribus accipi debet.

3. Sed, his non obstantibus, affirmatiua sententiæ mordicis adhæret Hylricus Hunnius in vol. 2. Tractat. rj. disp. 28. Thef. 4. q. 20. Quia in toto illo titulo, C. de patribus, qui lib. suos distrax. nulla prorsus mentio fit patriæ potestatis, nec vnico quidem verbulo innuitur, quod ius istud. distrahendi liberos, effectus sit patriæ potestatis, eiuque intuitu patribus competat. Nec denique alio in loco iuris nostri ad patriam potestatem referatur. Proinde verisimile non est ius istud effectum esse patriæ potestatis. Ex quo sequitur, quod ius istud distrahendi liberos ad matrem aequè, acque ad patrem spectet. Et sanè alia logè ratio, ob quam patribus eodem modo potestas, accepto pretio, distrahendi liberos, ab Imperatore indicatur in d. l. 2. necessitas videlicet, nimiaque paupertas, & egestas, in qua sola sese fuit Imperator.

Tom. VII.

Atqui perpeia hoc fieret, si præcipua illius distractio nis ratio in patria potestate consisteret: per quam enim absurdum foret, ratione constitutionis vt iam, ac principale silentio inuolueret; etiam verò ratione ad rem partum pertinentem, aut sanè minus principalem assignare; quod de tanto Imperatore præsumi non debet. Denique Imperator Constantinus in d. l. 3. C. de patribus, qui lib. suos distrax. vultur verbo; Si quis. Iam verò verbo hoc, Si quis, tam feminas, quam masculos continet; author est Iuriscòsultus in l. 1. ff. de verbor. signif.

4. Nec obstant argumenta pro opinione negatiua. Respondet Hunnius, & ad primū alieit, laborare æquiuocatione vocabuli, potestas. Cum enim dicitur, quod quis in potestate non habet, illud distrahi non posse, nomine potestatis significatur dominium. At in proposta questione potestas, non dominium, sed ius illud, quod parentes in liberos habent, denotat, quod à dominio diuersissimum est. Ad hæc, quod d. l. 2. permittit parentibus liberos suos ex causa famis, & paupertatis vendere: id planè singulare est contra ius commune receptum, vt ex præcedente l. 1. relucet non igitur patriæ potestati, tanquam eius effectus, adscribi debet; alioquin semper & regulariter liceret parentibus, etiam extra hunc necessitatis casum, liberos vendere.

5. Ad secundum quoque non est difficilis responsio; regulariter quippè, & ordinariè mater non potest sua transactioe liberos suos efficere seruos, aut quacunque alia ratione in seruitutem conicere; id, quod vult, d. l. 26. C. de transact. Sed nec patri, extra prædictum necessitatis casum, idem permillum est, d. l. 1. Si igitur ex d. l. 26. rectè inferatur, quod mater non possit ex causa paupertatis, & famis liberos vendere, ex eodem certè fundamento idem de patre quoque concludendum erit. Quocirca casus d. l. 2. planè singularis est, & exceptionem à regula d. l. 2. continet.

6. Ad tertium respondeo, argumentum à rubro ad nigrum non esse perpetuum, nec necessarium, sed probabile duntaxat, nec eo casu procedere, quo ratio legis generaliter est ipsa rubrica: ex ratione enim legis, vt quæ legis est anima, lex potius capit interpretationem, quam ex rubrica: & interpretatio, quæ ex legis ratione sumitur, necessaria est: at quæ ex rubrica petitur, probabilis duntaxat, Iam verò, ceteri rubrica sit de patribus duntaxat concepta, ratio tamen legis secundæ ita generalis est, vt parentum virtute sexum comprehendat. Sed de sola venditione dicitur lex 2. Codicis loquitur, nec donare, nec permutare filium licere colligit Baldus in d. l. 2. q. 3. Salyc. ibi, numer. 3. Ego tamen, vt de donatione consentio, quia contra rationem d. l. 2. non victus causa filium alienæ potestati tradit, qui donat, & eo non plus habet, quam antea: ita de permutatione, si filium in seruitutem tradat pro victu certo, aliud consuerim: idem enim egit, ac si vendidisset: permutatio enim vnica est emptori, l. 2. ff. de rerum permut. imò vicem obtinet emptionis, l. 2. C. eod. tit. §. item pretium. Inst. de empt. & vend. Et hanc sententiam tenet etiam Acacius ubi supra; hoc tamen admittens, vt diximus, in solo patre, sed Hunnius admitteret etiam in matre.

RESOL. XI.

An quis ratione naturæ efficiatur seruus? Et an possim fugere, qui à se, vel Parentibus legitime sunt venditi, vel in penam criminum in se ad seruitutem sunt condemnati? Et eandem conditionem subit proles, quam mater. Et an peccet, qui consilium seruis ad fugam dedit? Et an teneatur ad restitutionem totius damni inde sequenti? Ex pat. 7. tract. 7. Ref. 9.

§. 1. Alius